

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Humanistiska fakultetsnämnden
Anna Nordling, kanslichef
registrator@hum.gu.se

YTTRANDE
2008-07-04 dnr Å 1692/08

1 / 4

Kulturdepartementet
Enheten för kultur och kulturskapares villkor
Rebecka Randler

Göteborgs universitets yttrande över betänkandet Värna språken – förslag till språklag (SOU 2008:26 / Ku2008/664/KV)

Göteborgs universitet har beretts tillfälle att lämna synpunkter på rubricerat betänkande. Humanistiska fakultetsnämnden har av rektor fått i uppdrag att framlägga universitets synpunkter på betänkandet.

Sammanfattning av synpunkter

Göteborgs universitet delar utredarens uppfattning om att den nya språksituationen med en ökande internationalisering och en ökande nationell språklig mångfald kräver ett tydliggörande av språkens ställning. Vi är dock tveksamma till föreliggande förslag till lag om svenskans och andra språks ställning i det svenska samhället och i internationellt samarbete.

De huvudsakliga skälen för denna ståndpunkt är att merparten av språkbruk inte kan regleras, utan är beroende av den enskildes val, ett val som varierar med talare, mottagare och situation. Göteborgs universitets mening i frågan är därför att de språkpolitiska mål som riksdagen beslutat om i enlighet med propositionen Bästa språket är fullt tillräckliga som rättesnöre för det allmännas bruk av svenska och andra språk på den övergripande nivån. Övriga direktiv bör stadfästas separat för de enskilda myndigheternas verksamhetsbehov. Dessa synpunkter utvecklas vidare nedan, särskilt i de frågor som rör den högre utbildningen.

Synpunkter på enskildheter i betänkandet

Synpunkterna i det följande är disponerade så att de som angår verksamheten inom högskolevärlden redovisas först. Därefter följer övriga synpunkter strukturerade i enlighet med betänkandets kapitel 12, Överväganden och förslag.

Särskilda förhållanden inom den högre utbildningen

Ett av de områden där det svenska språket anses vara mest hotat är inom den högre utbildningen. Rådande villkor och förhållanden är väl beskrivna i utredningen. Universiteten har idag ett tryck på sig i form av utvärderingar och rankning att vara alltmer internationella och redovisa resultat på engelska. Universitetens roll i det internationella vetenskapliga samhället innebär därför vissa begränsningar jämfört med övriga myndigheter. Inom vissa delar av det vetenskapliga samhället sker all kommunikation på engelska och i regel saknas resurser för översättning. Den internationella gemenskapen (konferenser, nätverk, projekt, tidskrifter o.s.v.) inom olika forskningsfält är grundläggande för kvalitetsutvecklingen inom de olika vetenskapsområdena. Det är vår uppfattning att eventuella språkliga kapacitetsförluster väl övervägs av de kvalitetsvinster som uppnås.

En rimlig slutsats är att det inom den högre utbildningen finns behov av särskilda rekommendationer eller lagstiftning. Vi menar att det i utredningen redovisade franska exemplet (s. 183) med all önskvärd tydlighet visar hur befängt det kan bli om någon grupp inom det vetenskapliga samhället fråntas möjligheten att kommunicera på engelska.

Vi menar också att vi genom Göteborgs universitets språkpolicy (sammanfattad i utredningen på s. 179–181) har kommit långt med att inom myndigheten väcka en språklig medvetenhet. Här fastslås att svenskan är universitetets officiella kommunikationsspråk, vilket inte anses stå i motsats till en strävan efter ökad språklig mångfald. Göteborgs universitet använder svenska som sitt interna arbetspråk och som det huvudsakliga språket i undervisning på grundnivå. För att universitet skall vara attraktivt för utländska forskare, lärare och studenter krävs dock att engelska används i stor utsträckning och målet är det som brukar kallas parallellspråkighet. Både för att förbereda våra studenter för arbete i en internationell miljö och för att öka internationaliseringen i undervisning och forskning, sker en väsentlig och ökande andel av utbildningen på avancerad och forskarnivå på engelska. Språkpolicyen är ett av skälen till att Göteborgs universitet i högskoleverkets rapport *En högskola i världen* (2008:15R) har lyfts fram som ett av de fyra universitet som haft den starkaste internationella utvecklingen sedan 2004. Göteborgs universitets språkpolicy har därmed fått genomslag såväl lokalt som nationellt och den har även uppmärksammats internationellt.

I *Deklaration om nordisk språkpolitik* från 2006 finns för övrigt ett antal punkter för en konsekvent politik för parallellspråkighet mellan engelska och Nordens språk, särskilt inom områdena undervisning och högre utbildning (i utredningen på s. 101).

Mot denna bakgrund vill Göteborgs universitet framhålla dels universitetens rätt att själva bestämma i vilka sammanhang svenska respektive engelska ska användas, dels behovet av särskilda föreskrifter för högskolevärlden.

Övriga synpunkter

12.1.1 Grundlag eller vanlig lag

Det skäl som i utredningen anges för att svenskans ställning inte kan/bör lagstiftas i grundlag (som i Finland), nämligen att det inte ingått i utredarens uppdrag att lämna förslag till ändringar i grundlag, inte är fullgott för att avvisa denna möjlighet. Grundlagsutredningen, som ska lämna sitt betänkande vid årsskiftet, bör ta ställning till om det i grundlagen ska lagfästas om det svenska språkets ställning i Sverige.

12.2 I vilken utsträckning ska vi lagstifta om språkförhållanden?

12.6.1 Innebörden av svenskans ställning som huvudspråk – samhällets gemensamma språk

Ett av skälen till utredningens förslag är att bruket av engelska ökar som en konsekvens av att samhället blir allt mer internationellt. Internationaliseringen är ett faktum, och bruket av engelska som internationellt kommunikationsspråk ökar. Den slutsats man bör dra är att det för flertalet medborgare inte längre är tillräckligt med ett språk. Sverige är idag ett mångkulturellt och mångspråkigt samhälle. Turismnäringen ökar kraftigt och där finns många arbetstillfällen. De internationella relationerna och bruket av Internet som mötesplats tilltar i alla delar av samhället. Svenskars språkfärdighet i engelska och andra språk är därför i allra högsta grad av gemensamt intresse för hela samhället. Det är gott och väl att utredaren nämner minoritetsspråk, teckenspråk och modersmål, men det är en brist att här inte sägs någonting om stöd för att lära sig, utveckla och använda engelska. Särskilt svenskar med annat modersmål har behov av stöd för samhällets andra viktigaste språk, engelska.

12.7.4 Effekter av att arbeta på ett annat språk än modersmålet

I detta avsnitt diskuteras kapacitetsförluster och den underlägsna språkliga positionen som arbetar på ett annat språk än modersmålet riskerar att hamna i.

Vi ser dessa risker, men menar att kravet att alltid använda svenska medför andra faror. Ett sådant resonemang kan försvåra för personer med annat modersmål att få ett kvalificerat arbete och att vara delaktiga i det politiska arbetet. En annan är de kommunikationsbrister som kan uppstå i tolkningsprocessen, se nedan i synpunkterna på 12.14.

När det gäller svenska företrädare i EU som väljer engelska framför svenska får man utgå ifrån deras engelska efter hand förbättras, framför allt som det i språkgemenskapen utanför plenisalen är engelska och andra språk som används. Goda språkkunskaper är en viktig förutsättning för ett ökat inflytande i beslutsprocesserna.

Det går alltså att vända på demokratiargumentet att svenska är nödvändigt och tillräckligt för att säkerställa individens möjlighet att hävda sin rätt i samhället. Samhället blir allt mer europeiskt/internationellt och goda kunskaper i engelska kan framöver bli en grundläggande förutsättning för ett fullt samhällsligt deltagande.

12.12 Termer i svenskan

Vetenskapliga termer utvecklas på gemensam internationell grund. Högskolevärlden har här ett särskilt ansvar för terminologin inom de olika vetenskapliga fackområdena. Utredaren pekar på risken att det inom vissa områden inte skapas nya svenska termer i tillräcklig utsträckning. För att möta denna problematik säger Göteborgs universitets språkpolicy:

Universitetets forskare bör beakta sitt ansvar för utvecklingen av det svenska språket i vetenskaplig kommunikation mellan svenskar genom att upprätthålla befintlig terminologi och bidra till att den engelska som används lätt kan anpassas till svenskt språkbruk.

Göteborgs universitet föreslår att en liknande formulering införs i den särskilda förordning för reglering av språkens ställning i högskolevärlden som vi förespråkar i föregående avsnitt.

12.14 Språkanvändningen i EU-samarbetet

Göteborgs universitet avvisar förslaget om tolktvång, men utgår då givetvis från att tolkning tillhandahålls vid behov.

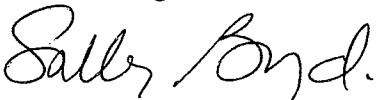
Argumentationen för förslaget om tolktvång förutsätter dels att det finns risk att personer med bristande språkkunskaper avstår från att arbeta inom EU, dels att alla som företräder Sverige i EU har svenska som sitt starkaste språk. Vi menar att förutsättningarna för att lyckas med det politiska arbetet inom EU ökar med goda språkkunskaper, vilket inte medför att det ska ställas krav på sådana. Vidare måste det vara möjligt för personer med ett annat modersmål än svenska att företräda Sverige politiskt i EU-samarbetet. Goda språkkunskaper och vilja att kommunicera på olika språk skapar möjligheter till inflytande och påverkan både i Bryssel och i andra internationella sammanhang.

Vi vill också poängtera att tolkning i sig innebär en filtrering av budskapet, i synnerhet den allt vanligare så kallade relätolkningen, som ju innebär att tolkningen går via ytterligare ett annat språk. Det kan ifrågasättas i vilken utsträckning sådan tolkning ger en bättre bild av det sagda än vissa brister i talarens eller mottagarens språkkunskaper.

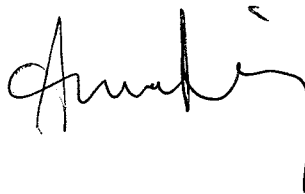
12.15 Det allmännas ansvar för den enskildes tillgång till språk

Skyddet för minoritetsspråken, teckenspråk och modersmål och andra nordiska språk är stadgat på flera håll. Vi vill i sammanhanget ge uttryck åt en viss oro när det gäller invandrarspråkens ställning och framhålla, inte bara rätten för svenskar med annat modersmål att utveckla och använda dessa, utan också betona det allmännas ansvar att modersmål, då det förekommer i offentlig verksamhet, liksom övriga språk ska vara värdat, enkelt, och begripligt.

Å rektors vägnar

Sally Boyd
Dekanus för humanistiska fakultetsnämnden

Kopia:

Rektor